



PONT A KULTÚRÁÉRT

Zongor Attila

Az Európai Unió kulturális tevékenysége

Tájékoztató kiadvány

Kultúr *pont*

KULTÚRPONT IRODA

BŐVEBB INFORMÁCIÓ:

ZONGOR ATTILA

KULTÚRPONT IRODA

Telefon: 06-1-413-7565

E-mail: info@kulturpont.hu

1075 Budapest, Kazinczy u. 24-26.

© Zongor Attila, 2005

KIADJA: KULTÚRPONT IRODA

1075 Budapest, Kazinczy u. 24-26.

Telefon: 06-1- 413-7565 • Fax: 06-1- 413-7574 • E-mail: info@kulturpont.hu

FELELŐS KIADÓ: KultúrPont Iroda

LEKTOR: Bulyovszky Csilla

FOTÓK: A Kultúra 2000 keretprogram nyertes projektjeiről: Baltazár Színház – Elek Dóra (13., 16. és 22.old.),

BM Duna Művészegyüttes (1., 15., 19. old.), Kolibri Színház (8., 20. és 26. old.),

Közelítés Kulturális Egyesület (27. old.), Központi Bányászati Múzeum – Sopron (12. old.),

L'Harmattan Kiadó (11. old.), Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma

- Európa Kulturális Fővárosa Programsorozat miniszteri biztosa (21.old.), Vas Megyei Múzeumok

Igazgatósága – Savaria Múzeum (10. és 25. old.), Ultrahang Alapítvány – Rónai András (23. old.),

Zongor Attila (18. old.) és Zsámbéki Szombatok Nyári Színház és Művelődési Ház

- theater.hu - Ilvovszky Béla (6., 7., 9. és 26. old.)

KIADVÁNYTERV: Grész Kriszta

TÖRDELÉS, NYOMDAI ELŐKÉSZÍTÉS: Molnár Mihály

NYOMTATÁS: Creo Kft. Budapest

ISBN 963 867 661 2

Kultúr *pont*

KULTÚRPONT IRODA

Zongor Attila

Az Európai Unió kulturális tevékenysége

Tájékoztató kiadvány



Tartalom

Előszó

1. Bevezető
2. A kultúra szerepe az Európai Unióban
3. Maastricht után
4. Az Európai Unió Alkotmánya és a kultúra
5. A kultúrát támogató programok első generációja
6. A Kultúra 2000 keretprogram
7. Az Európai Unió egyéb kezdeményezései
8. A kulturális támogatások jövője – „Kultúra 2007”?
9. Összegzés
10. Időrendi táblázat
11. Idézett irodalom
12. Honlap-gyűjtemény

Foreword



The European Union is a unique and diverse entity where every Member State and nationality is encouraged and has the right to preserve its own culture while respecting that of the others. We have to have a sound sense of tolerance and maintain a natural curiosity towards the others, their cultures. Only by doing so, we can expect a similar attitude from their side.

Europe may have won the minds of its citizens but still needs to win their hearts. We must bring Europe closer to its citizens by emphasizing its added value for people's lives. We must make sure that the Union's increasing diversity will be seen as richness, not as a daunting challenge or as a threat. In this light, more attention to culture in the European integration project is a necessity, not a luxury. Without this, there is bound to be an imbalance between the rational and the emotional aspects of European affairs.

Culture offers a novel way of looking at reality. It involves all our senses. It provokes; it stirs controversy, it arouses passion. Culture is the best antidote to a purely functional view of the European Union and the world at large. They put men and women at the centre. Economic and social prosperity is a necessary but not a sufficient condition for the construction of Europe. Europe needs culture as a soul. And we need to strengthen, with joint forces, the role and importance of culture – at all levels.

Dear Reader, a crucial step towards bringing Europe closer to its citizens is to explain to them the European institutions and initiatives. I therefore recommend you this booklet as a good example on how we can examine the EU from a specific and very enriching point of view: culture.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Jan Figel'.

Ján Figel

Member of the European Commission,
responsible for Education, Training, Culture and Multilingualism

Előszó

Az Európai Unió egyedülálló és sokszínű egység, melyben minden tagállamnak és nemzetiségnek joga, hogy - természetesen mások hasonló jogainak tiszteletben tartásával - megőrizze saját kultúráját, sőt az Unió bátorítja is az ilyen törekvéseket. Nagyon fontos, hogy egészséges toleranciával és természetes kíváncsisággal viseltesünk mások, más kultúrák iránt. Csak ily módon várhatunk tőlük is hasonló viselkedést.

Lehet, hogy Európa megnyerhette magának polgárai értelmét, de még a szívüket is meg kell nyernie. Úgy vihetjük közelebb Európát az állampolgárokhoz, ha az általa a mindennapi élethez adott többlettértéket hangsúlyozzuk. Arra azonban ügyelnünk kell, hogy az Unió növekvő sokszínűségét gazdagságnak, és ne problémaként vagy fenyegetésként értékeljük. Ennek fényében az európai integráció keretében a kultúrára fordított nagyobb figyelem alapvető szükséglet, és nem luxus. Enélkül felbomolhat az egyensúly az európai ügyek értelmi és érzelmi oldala között.

A kultúra új megközelítési módot kínál a valóság vizsgálatához, amely valamennyi érzékszervünket érinti. Provokál, ellentmondásokat ébreszt, szenvedélyeket kelt. A kultúra a legjobb ellenszer, ha csupán funkcionálisan látnánk az EU-t és a világ egészét. A kultúra a nőket és férfiakat állítja a középpontba. A gazdasági és társadalmi jólét szükséges, de nem elégséges feltétele Európa építésének, a kultúra azonban Európa lelke, és az Uniónak lélekre van szüksége. Ezért aztán, közös összefogással minden szinten erősíteniünk kell a kultúra szerepét és jelentőségét.

Kedves Olvasó, ha közelebb szeretnénk vinni Európát polgáraihoz, kulcsfontosságú lépés az európai intézmények és kezdeményezések bemutatása. Ajánlom Önnek ezt a füzetet, mint annak jó példáját, hogyan vizsgálhatjuk az EU-t egy speciális és nagyon sokat ígérő nézőpontból: a kultúra szemszögéből.

Ján Figel'

az Európai Bizottság tagja,

Oktatásért, képzésért, kultúráért és többnyelvűségért felelős biztos

I. Bevezető

Sok közös vonása ellenére Európa a világtörténelemben soha nem volt igazán egységes. A közös európai identitás, ha egyáltalán létezik ilyen, egyelőre nem jelent meg a politika porondján. Mi lehet ennek az oka? Az eddigi egységesítési áramlatokhoz súlyos politikai háttér kapcsolódott (első és második világháború). Mára a viszonylagos összetartást követelő hidegháborúnak is vége. Ez persze nem azt jelenti, hogy konfrontáció híján Európa egység nélkül marad. Bár az évezred közepétől földrészünk a világpolitika, a gazdaság központja, a XX. századra ez már nem annyira egyértelmű, egyúttal ez jelenti az igazi kihívást is a kontinens számára. A mai Európa igazi problémája éppen az, hogy ha kialakulnának a világrend pólusai, ő ebből kimaradna. Ahogy Eric Hobsbawm, angol történész írja:

„Egyesek hiábavaló kísérleteket tesznek, hogy vitassák, miszerint az európai történelemnek egyáltalán van-e különleges szerepe a világtörténelemben. Mások szellemileg és politikailag elsáncolják magukat az ‚Európa-erőd’-ben. Voltaképpen merre is kellene tartanunk?”



A történelmi zűrzavarnál, amelyben a földrész egysége gyökerezik, lehet, hogy van érdemesebb megoldás is. Át kell gondolni Európa történelmét! Amikor a nyugat-európai országokban – különösképp a második világháború tapasztalatai nyomán – konkrétan kirajzolódtak az Európa egységesítésére irányuló törekvések, és ezek végül 1957-ben az Európai Közösségek megalapításához vezettek, a Római Szerződést megkötő hat állam elsősorban a gazdaság területén megvalósuló együttműködésben állapodott meg. A Szerződésben tudvalevőleg nem szerepelt a kultúra fogalma, de még az oktatásra is csak a szakképzéssel összefüggésben tértek ki benne. A Közösség is csak a hetvenes évek második felében kezdett behatóbban foglalkozni a kultúra és az oktatás kérdéseivel, amikor is egyre inkább érvényre jutott az a felismerés, miszerint egy olyan európai közösség létrehozása, amely az európaiak identitásán alapul, nemcsak gazdasági, hanem egyúttal kulturális projektként is értelmezendő és kezelendő.

Az 1970 óta végzett kultúratámogatás mindenelelőtt az Európa Tanács, az Európai Parlament és az UNESCO részéről érkező impulzusok nyomán formálódott. A Közösség eleinte azonban csak a politika más területén megvalósuló támogatások keretében folytathatta ezt a tevékenységét. A kultúra csak azután kapott önállóan is helyet, miután 1993-ban az akkori tizenkét tagállam ratifikálta az Európai Uniót létrehozó Szerződést, s annak részeként a ma 151. cikként (a korábbi 128. cikk) ismert passzust. A cikk megteremti az EU azon programjainak, akcióinak és kezdeményezéseinek jogi alapjait, melyeket célzottan a Közösség területén folytatott kulturális tevékenységek támogatására hívnak életre.

A kultúra támogatásának egyik leglényegesebb törekvése, hogy kulturális programokkal, pályá-

zatokkal segítse kibontakozni a tagállamokban a kulturális tevékenységek és kifejezésformák sokszínűségét, és rámutasson ezek különleges sajátosságaira. Ezzel egy időben a Közösség polgárai számára tudatosítani kívánja a művészet valamennyi területét érintő közös örökségünket, és hozzá kíván járulni annak megőrzéséhez.

A korábbi Kaleidoscope-, Raphaël- és Ariane-program, valamint a 2000-tól 2006-ig érvényben lévő Kultúra 2000 keretprogram évente több száz nemzetközi kulturális együttműködést, műfordítást támogatott, évről évre több mint 30 millió eurót szétosztva a terület pályázói között. Az 1991-től az európai audiovizuális ipar és a filmes együttműködések támogatására elindított MEDIA-program mellett számos emblemátikus jelentőségű kiemelt eseményt is megrendeznek (Európa Kulturális Fővárosa, Európai Kulturális Hónap stb.).

A 151. cikk hatása azonban túlmutat a kulturális intézmények együttműködésének támogatásán. A cikk ezeken túlmenően arról rendelkezik, hogy a Közösségnek az egyéb politikai területeken folytatott tevékenysége során is figyelembe kell vennie a kulturális szempontokat. Így az Alapszerződésben foglalt előírások következményeképpen a kulturális dimenziók olyan más területek politikai stratégiáiban is szerepet játszanak, mint az oktatás, az ifjúság, a kutatás, a külkapcsolatok vagy a regionális fejlesztés.

Mindenképpen szólnunk kell a nem kimondottan kulturális célú támogatásokról, ugyanis az EU kultúrára fordított támogatásain belül az „egyéb területek támogatása” túlnyomó többséget, egyes becslések szerint 80%-ot képvisel, ezen belül is legjelentősebb a strukturális alapok kultúrátámogató szerepe.

Az Európai Unió tevékenységét vizsgálva két megközelítésben találkozunk kulturális termékekkel. Az egyik a gazdasági oldal, ahol pusztán mint megtestesült árut kezelik a szektor termékeit, ebben az esetben a mögöttes eszmei-szellemi tartalom mellékes. Ilyen szabályozókkal például



az ÁFA, a szerzői jog stb. területén találkozhatunk. Más szempontból a kultúrát a szellemi érték oldala felől közelítik. Ez esetben a döntéshozók Európa heterogén kultúrájára építve, az egyes tagállamok szintjén igyekeznek akciókat hirdetni. A tanulmány ez utóbbi megközelítésben vizsgálja az EU közösségi szintű kulturális tevékenységét.¹

E tanulmányban elsőként az Amszterdami Szerződés kultúrát érintő részéről szólnunk. A Szerződés a 151. cikket kimondottan a kulturális tevékenységnek szenteli, amely a Szerződés ratifikálása óta valamennyi közösségi programnak alapjául szolgál. Ezt követően a fő közösségi programot, a Kultúra 2000-et, illetve előprogramjait ismertetjük részletesen. E programok három fő terület ölelnek fel. Az első a művészeti és kulturális együttműködés fejlesztése, a második a kulturális örökség megőrzése, a harmadik a könyv- és olvasáskultúra támogatása. Külön bemutatjuk az EU szimbolikus kezdeményezéseit.

Végül a tanulmány a 2007 és 2013 között futó, jelenleg tervezés alatt álló „Kultúra 2007” keretprogramot, a jövőt illető elképzeléseket vázolja.

¹ A különböző diszciplínákban más-más definíciót találunk a kultúra kifejezésre. E tanulmányban kultúra alatt az EU Oktatási és Kulturális Főigazgatóságának tevékenysége értendő.

2. A kultúra szerepe az Európai Unióban

Az Európai Unió kultúrpolitikájáról beszélve nem lehet a szokásos „már a Római Szerződésben is...” frázissal kezdeni a terület bemutatását. A kultúrával mint politikai tényezővel legkorábban a nyolcvanas évek végén, a kilencvenes évek elején találkozunk. Ekkor születtek az első olyan kezdeményezések, amelyek nem kizárólag árucikként kezelik a kulturális javakat.

A tanulmány végén időrendi táblázat közli az EU kulturális tevékenységének legfontosabb lépéseit. Az Európai Unióról szóló Szerződés (Maastricht, 1992) előtt az Európai Közösségben (EK) nem volt szerződéses alapja a kulturális együttműködésnek, sőt, a tagállamok kifejezetten arra törekedtek, hogy a kultúra ne kerüljön az EK fennhatósága alá. Az Európai Gazdasági Közösséget (EGK) létrehozó 1957-es Római Szerződésben a felek a közösségi építkezés gazdasági útját választották, a kultúra egészét kizárólag nemzeti ügynek tekintve. A Római Szerződés érvényét kimondták a nem kifejezetten gazdasági területekre is, ha azoknak gazdasági összefüggései, illetve következményei voltak, de a Szerződésben csupán az oktatásról esik szó konkrétan, amennyiben az

közvetlenül kapcsolódik a gazdasághoz, azaz a munkaerő képzésének és szabad mozgásának kérdéséhez. A kultúra integrációs szerepének teljes mértékű figyelmen kívül hagyása szinte megdöbbentő, ha arra gondolunk, hogy az európaiságot a gondolkodók a történelem során végig a kultúrában látták. „A teljesebb európai egység a kulturális kohéziós erők nélkül nem tud kibontakozni, (...) a kultúra olyan humán erőforrás, amely nélkül a gazdasági integráció is elveszítene dinamizmusát.”

Az egyetlen, a kultúrához tágan kapcsolódó terület, amely gazdasági jelentősége miatt a kezdetektől fogva jelen volt a Közösség tevékenységében, a tudományos kutatás és a műszaki fejlesztés. Már a Montánuniót létrehozó szerződésben is szerepeltek a szén- és acélipar fejlesztési vonatkozásai és a műszaki versenyképesség kérdése. A Közösség az 1960-as, 1970-es években, elsősorban a versenytársak növekvő gazdasági nyomásának hatására, fokozatosan felismerte a kutatási és fejlesztési (K+F) tevékenység közösségi szintű összehangolásának jelentőségét. Beindultak a K+F programok, és az Egységes Európai Okmányba (1986) már egy kutatásról és technológiai fejlesztésről szóló fejezet is bekerült, szerződéses alpra helyezve a Közösség kutatás- és technológiapolitikáját.

Bár a Római Szerződés értelmében a köz- és felsőoktatás teljes mértékben nemzeti fennhatóság alatt maradt, 1976-ban beindult az első közösségi akcióprogram, amely az oktatás és a gazdaság világa közötti kapcsolatok erősítését célozta meg a szakképzésen keresztül. Az első, felsőoktatást érintő közös program (COMETT, 1986) is a felsőoktatás szakképző, illetve műszaki fejlesztéshez kapcsolódó funkciójából indult ki. Az Egységes Európai Okmány hozott igazi fordulatot, amely,





az EK gazdasági versenyképességét biztosítandó, az oktatást – mint a munkaerőpiac egyik stratégiai háttérágazatát – az integráció fontos területévé tette. A munkaerő szabad mozgásának lehetőségét felvetette a szakmai végzettségek összehasonlíthatóságának kérdését, és az általános képzés is egyre inkább a figyelem középpontjába került.

Az oktatáson és a tudományos kutatáson kívül az audiovizuális szektor volt még az a terület, amelynek gazdasági vonatkozásaihoz kapcsolódóan jelentősebb közösségi szabályozás született. A filmgyártók és -forgalmazók szabad letelepedéséről és szolgáltatásnyújtásáról szóló irányelvek az 1960-as évekig nyúlnak vissza, míg 1984-ben hoztak döntéseket az audiovizuális termékek illegális másolásának megakadályozásáról és a filmforgalmazásról. Az európai audiovizuális szektor védelmének jegyében 1988-at az Európai Mozi és Televízió Évének nyilvánították, 1989-ben kiadták az első irányelvet a határon nélküli televíziózás szabadságáról, és 1991-ben beindult a szektort támogató MEDIA-program.

A Római és a Maastrichti Szerződés közötti időszakban a Közösség a hagyományosan értelmezett kultúra számos területén is megkezdte tevékenységét rendeleteken, irányelveken és a Bizottság közleményein keresztül. Az Európai Parlament 1974-ben hozta első határozatát az európai kultu-

rális örökség védelméről, majd a nyolcvanas években az Európa Kulturális Fővárosa kezdeményezés, a fiatalok kedvezményes múzeumlátogatási lehetősége, az építészeti örökség védelme, illetve a fordítás, a könyvkiadás és az olvasás támogatása tartoztak a főbb területek közé. 1990-től tovább bővült a Közösség kulturális tevékenysége: beindult az Európai Kulturális Hónap kezdeményezés, határozat született a művészek és a művészetek adminisztrációjával foglalkozók szakképzéséről, a színházak támogatásáról, illetve a kulturális javak exportjáról, útjára indították az európai irodalmi és műfordítási díjat, valamint megkezdődött a szerzői jogok közösségi szintű harmonizációja.

Az EK tehát 1992-ig szűken értelmezte a kultúrát, és nem volt erre vonatkozó egységes álláspontja. Ugyanakkor megállapítható, hogy az Európai Unióról szóló Szerződés hozta hirtelen fordulatnak voltak politikai előzményei, hiszen az Európai Tanács 1983-as Stuttgarter Ünnepi Deklarációjában (amelyben a Közösségeknek Európai Unióvá alakítása kívánalmáról nyilatkoztak az állam- és kormányfők) külön pontot szenteltek a kulturális együttműködés erősítésének (az ET-vel szoros együttműködve), amelyet az előbbieken említett kulturális határozatok és tevékenységek révén igyekeztek megvalósítani.

3. Maastricht után

A Közösség történetében alapokmányi szinten először a Maastrichti Szerződés foglalkozik a kultúra kérdésével. A Szerződés új szemponttal gaz-



dagította az EU tevékenységét: az alapokmányban is megjelent a kultúra mint releváns tényező. Kibontotta és új elemekkel gyarapította a kultúrát érintő kérdéseket.

Így például a 3. cikk (q) pontja, amely a közösségi célkitűzések közé sorolja a kultúrát: „hozzájárulás a minőségi oktatáshoz és szakképzéshez, valamint a tagállamok kultúrájának virágzásához”.

A kulturális javak mint speciális árucikkek kérdésével foglalkozik a 87. cikk (d) pontja, amely szerint a közös piaccal összeegyeztethető „a kultúrát és a kulturális örökség megőrzését előmozdító támogatás, ha az a Közösségen belüli kereskedelmi és versenyfeltételeket nem befolyásolja a közös érdekekkel ellentétes mértékben”.

Ezek az elvi tételek alapozzák meg, vezetnek be az EK-szerződésben az új „Kultúra” (IX.) címet és emelik – hasonlóan az oktatáshoz, a kutatáshoz – a közösségi politikák szintjére.

A kultúra szerepének előtérbe kerülését az is jelzi, hogy a Szerződés említett részét – pontosan a IX. cím 128-as cikkét – kizárólag a kulturális szabályozók vezermotívumát. Nem találni későbbi – kultúrával kapcsolatos – tervezetet, döntést, határozatot, vagy akár pályázati kiírást, amelyben ne lenne utalás e cikkekre. Hátránya viszont, hogy jogi

Amszterdami Szerződés 151. cikk

(1) A Közösség hozzájárul a tagállamok kultúrájának virágzásához, tiszteletben tartva nemzeti és regionális sokszínűségüket, ugyanakkor előtérbe helyezve a közös kulturális örökséget.

(2) A Közösség fellépésének célja a tagállamok közötti együttműködés előmozdítása és szükség esetén tevékenységük támogatása és kiegészítése a következő területeken:

- az európai népek kultúrája és történelme ismeretének és terjesztésének javítása;
- az európai jelentőségű kulturális örökség megőrzése és védelme;
- nem kereskedelmi jellegű kulturális cserék;
- művészeti és irodalmi alkotás, beleértve az audiovizuális szektort is.

(3) A Közösség és a tagállamok erősítik az együttműködést harmadik országokkal és a kultúra területén hatáskörrel rendelkező nemzetközi szervezetekkel, különösen az Európa

Tanáccsal.

(4) A Közösség az e szerződés egyéb rendelkezései alá tartozó tevékenysége során, különösen kulturái sokszínűségének tiszteletben tartása és támogatása érdekében, figyelembe veszi a kulturális szempontokat.

(5) Annak érdekében, hogy hozzájáruljon az e cikkben említett célkitűzések eléréséhez, a Tanács:

- a 251. cikkben megállapított eljárásnak megfelelően, a Régiók Bizottságával folytatott konzultációt követően ösztönző intézkedéseket fogad el, kizárva azonban a tagállamok törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezéseinek bármilyen összehangolását. A Tanács a 251. cikkben megállapított eljárás során mindvégig egyhangúlag határoz;
- a Bizottság javaslata alapján, egyhangúlag ajánlásokat fogad el.



EMILE DURKHEIM

A vallási élet elemi formái



L' Harmattan

kényszerítő ereje alig érezhető, mivel a Közösség a területen csak „bátorítja”, „előmozdítja” az együttműködést, a szubszidiaritás elvét követve (azokon a területeken, amelyek nem tartoznak kizárólagos hatáskörbe, az Unió csak akkor és annyiban jár el, amikor és amennyiben a megtenni szándékozott intézkedés céljait a tagállamok sem központi, sem regionális vagy helyi szinten nem tudják kielégítően megvalósítani, így azok a tervezett intézkedés terjedelme vagy hatása miatt az Unió szintjén jobban megvalósíthatók) a közös szabályozást, a jogi harmonizációt ezáltal kizárja. Így a cikk az Európai Bíróság előtt hivatkozási alapot teremt a közös kulturális örökséget előtérbe helyező, ám a közös európai gyökereket kihangsúlyozó közösségi akciók számára.

Az Amszterdami, illetve a Nizzai Csúcs a 128-as cikk vonatkozásában lényegi változásokat nem hozott, csupán a számát változtatták 151-re.

Az Európai Unióról szóló Szerződés e szakasza a közösségi kultúrpolitika alapja. Általános értékű szintre emeli, tételekben fejezi ki Európa nemzeti feletti kultúrpolitikáját.

Mádl Ferenc a cikk szövegét hat alapgondolat köré csoportosítja.

1. A kultúrpolitika az értékalkotó kultúra feltételeit hivatott szolgálni, segítve ezzel pozitív irányú fejlődését, ám teszi mindezt anélkül, hogy a kultúra tartalmi oldalát befolyásolná. Az ösztönzésben a közös vonások kihangsúlyozása a cél.
2. A kultúra alapvetően nemzeti ügy, így a kultúrpolitika gyakorlatba ültetése is meg kell, hogy maradjon a tagállamok szintjén.
3. A Közösség kultúrpolitikáját a szubszidiaritás jegyében kell megvalósítani. A nemzeti szabályozást az Unió nem kötelezi harmonizációra, másrészt csak akkor segít és olyan kulturális akciót támogat, ha az tagállami szinten nem valósulhat meg.
4. A Közösségnek harmadik, nem tagország, nemzetközi szervezet felé is irányul kulturális felelőssége.
5. A kultúrpolitika, amint az jellegéből fakad, nem önmagában, hanem más politikákkal együtt él. Ilyen az oktatáspolitiká, a tudománypolitika, a környezetvédelmi politika, miközben ezek is kölcsönös függésben vannak egymással. Ezért kell más közösségi rendelkezések végrehajtása során is szem előtt tartani a kulturális szempontokat.
6. A kollektív európai emlékezet az uniós kultúrpolitika része, amely az elmúlt több száz év történelméből meríti gyökereit.

Az előbbieket alapján kimondható, az Európai Unióról szóló Szerződésben a kultúrpolitika vonatkozásában a szubszidiaritás elve érvényesül, az Unió közös kulturális tevékenysége a tagállamok közötti együttműködés előmozdítására, anyagi, illetve technikai segítség nyújtására korlátozódik. Ennek értelmében a tagállamokra nézve kötelező erejű kultúrpolitikai prioritásokat nem fogalmaz meg, de támogatja a tagállamok önkéntes részvételét az egyes közösségi programokban.

Maastricht után a közös kulturális politika három fő akción belül jutott kifejezésre. E programok szolgálnak alapul a kultúra egységesítés nélküli közössé formálására. A programok neve: Kaleidoscope, Raphaël és Ariane. E három programot olvasztotta egybe 2000-től a Kultúra 2000 keretprogram.

4. Az Európai Unió Alkotmánya és a kultúra

Több mint kétéves előkészítő munka után, 2004 júniusában az Európai Tanács ülésén a Közösség államainak vezetői elvekben megállapodtak az EU Alkotmányának elfogadásáról. A szerződés hatálybalépésének feltétele azonban, hogy mind a 25 tagállamban megerősítést nyerjen.

A kultúra közösségi szabályozásával szemben mindig is határozott érveket fogalmaztak meg a tagállamok. Ezt táplálja egyfelől a történelmi emlékezet, másfelől az a félelem, hogy az egységesítés során a sokszínűség és a nemzeti kultúrák szükségszerűen sérülnek majd. Ez utóbbi szempont jogosságát erősíti a korunkban zajló globalizációs folyamat kulturális területen is érvényesülő hatása, amely természetesen az európai integ-

ráció történéseitől függetlenül is zajlik a világ minden táján.

Az Alkotmányos Szerződés (ASZ) a kultúra területén nem lép túl az Amszterdami és a Maastrichti Szerződésben megfogalmazott általános elveken. Pillanatnyilag úgy tűnik tehát, hogy az Európai Unió tagállamai nem kívánnak változtatni eddigi hozzáállásukon a kulturális politikát illetően: azaz a Közösség tiszteletben tartja a tagállamok változatos kulturális jellegét, s ennek a sokszínűségnek a megőrzésére törekszik, a kultúrát érintő döntések azonban továbbra is tagállami hatáskörben maradnak, s a döntéshozatal során nem kényszeríthető rájuk közösségi akarat.

Az ASZ több helyütt említi a kultúrát. Megjelenik



így a dokumentumba beemelt Alapjogi Charta III. címében (Egyenlőség), a Kulturális, vallási és nyelvi sokféleségről szóló II-82. cikkben, amely kimondja, hogy „Az Unió tiszteletben tartja a kulturális, vallási és nyelvi sokféleséget.”

Az Alkotmányos Szerződésben a III. rész (Az Unió politikái és működése, III. cím: Belső politikák és tevékenységek) V. fejezetében (Azok a területek, ahol az Unió támogató, összehangoló vagy kiegészítő intézkedéseket tehet) jelenik meg a kultúra mint alfejezet, s tudvalevő, hogy az alkotmánytervezet kidolgozása során a Konventben ennek - az egyébként legterjedelmesebb III. - résznek a kidolgozására jutott a legkevesebb idő. A fejezet pontosan megnevezi azokat a területeket, ahol az Unió támogató, kiegészítő, koordinatív hatáskörökkel rendelkezik, itt említve az oktatást, a szakképzést és a kultúrát is. E fejezet 3. szakasza, amely a Kultúra címet viseli, lényegében megismétli a Maastrichti és az Amszterdami Szerződésben foglaltakat, azaz kiemeli, hogy a kultúrák sokszínűségének tiszteletben tartása mellett a közös kulturális örökség megőrzése alapvető fontosságú. A III-280. cikk (2) és (3) bekezdése szerint az Unió fellépésének célja az együttműködés előmozdítása a tagállamok között, illetve a harmadik országokkal és a nemzetközi szervezetekkel. A (4) bekezdésben foglaltak szerint az Unió az Alkotmány hatálya alá tartozó - nem kimondottan kulturális - tevékenységei során is hangsúlyozza a kulturális szempontok érvényesítését. A szerződésekben korábban rögzítetteken túlmutat viszont az (5) bekezdés, amelyben az Unió szerepét az ösztönző intézkedések meghozatalában maximálja (a Régiók Bizottságával történő konzultációt követően) - alapvetően tehát továbbra is tagállamok szintjén hagyva a kultúrát érintő döntéseket.

A közös kereskedelempolitika területén kötetlen megállapodások megtárgyalása és elfogadása esetén a Tanács minősített többséggel dönthet. Nem igaz viszont ez a szellemi tulajdon kereskedelmi vonatkozásaira és a kulturális, audiovizuális szolgáltatások kereskedelmére. A III-315. cikk

(4) bekezdése szerint ugyanis a Tanács egyhangúlag jár el „a kulturális és audiovizuális szolgáltatások kereskedelmére vonatkozó megállapodások tárgyalása és megkötése tekintetében, ha fennáll a veszélye annak, hogy azok korlátozzák az Unió kulturális és nyelvi sokféleségét”.



5. A kultúrát támogató programok első generációja

5.1. Program a művészeti és kulturális együttműködés fejlesztésére – A Kaleidoscope-program

A művészeti és kulturális együttműködés fejlesztését célul kitűző Kaleidoscope-programot 1990-ben az Európai Bizottság azzal a céllal hozta létre, hogy a művészeti szektor területén lerakják a közös kultúrpolitika alapját, élénkebb kapcsolatrendszert hozzanak létre, terjesszék Európa népeinek kultúráját, valamint ösztönözzék a művészi és kulturális kooperációt.

A végleges változat 1994-es előterjesztését több mint kétéves huzavona követte, míg 1996. április 20-án az Official Journal L99. számában meg nem jelent.

A programot két akcióba tömörítették, és a hároméves időtartamra hirdették meg. A Kaleidoscope két területen fejtette ki tevékenységét:

- partnerségek és hálózatok révén megvalósuló események és projektek;
- európai dimenziójú együttműködési akciók.

Mindkét akció nyitott volt harmadik országok felé: az EGT országai azonos besorolást élveztek a tagországokkal, más országok (így Magyarország is) saját társulási és kooperációs szerződésükben meghatározott módon vehettek részt a programban.

A művészeti és kulturális együttműködés támogatása a Kaleidoscope-programon kívül egyéb akciókra is kiterjedt. A program hároméves időtartama alatt az összes elnyerhető támogatás 26,5 millió ECU volt.

5.2. A kulturális örökség megőrzése – A Raphaël-program

A kulturális örökség fogalma az Európai Bizottság terminológiájában magában foglalja az ingó és in-

gatlan művészeti emlékeket: minden olyan képző- és iparművészeti alkotást, műkincset, írott/nyomtatott könyvet, levéltári anyagot, tárgyi emléket, régészeti leletet, amelyet az adott ország történelme szerves részének tekint, és az a területén megtalálható. A pályázat szempontjából nem tartoznak viszont bele az audiovizuális archívumok, mert azok a MEDIA-program alá sorolandók.

A kulturális örökség védelmét szolgáló programról 1997. október 13-án döntött a Tanács és a Parlament. A program elfogadásáig a Bizottság 1994 óta külön pénzügyi keretből támogatta a nyertes pályázatokat. Az érdekelt intézmények pályázati felhívások keretében nyújthattak be projekteket, melyek témái a Raphaël-programot készítették elő, és annak fő vonalait követték. A pályázatoknak négy kritériumnak kellett megfelelniük:

- támogatniuk kellett a kulturális örökség fejlesztését, beleértve az ezzel kapcsolatos információáramoltatást;
 - úttörő, innovatív vagy informatív jellegűnek kellett lenniük, hogy közösségi szinten támogatásra érdemesek legyenek;
 - a programoknak a kulturális örökség megővésáért kellett foglalkozniuk, ki kellett fejleszteniük a kultúramegőrzés módszereit;
 - várhatóan multiplikátor hatással kellett rendelkezniük a kultúra, az oktatás és a társadalmi-gazdasági fejlődés területén.
- Az öt támogatott különálló akció:
- ingatlanörökség védelme, megőrzése és hasznosítása;
 - ingóörökség védelme;
 - múzeumok közötti együttműködés, hálózatépítés;
 - szakmai rendezvények szervezése;
 - szakemberek mobilitása, továbbképzése.

A programot 1997-től 2000-ig, négyéves időtartamra tervezték, célja a tagállamok tevékenységé-



nek támogatása volt a kulturális örökség területén. Alapkövetelmény volt három ország együttműködése, melyek közül legalább kettő tagország. Más országok (így Magyarország is) saját társulási és kooperációs szerződésükben meghatározott módon vehettek részt a programban. A program költségvetése az 1997–2000 közötti időszakra 30 millió ECU volt.

5.3. A könyv- és olvasáskultúra támogatása – Az Ariane-program

A kulturális politika harmadik ága a könyv- és olvasáskultúra támogatása. A könyvnek a kultúraközvetítők között kiemelt szerepet tulajdonítanak az Unióban. Az olvasás segítségével az emberekhez eljuttatott tudás mindenekelőtt az oktatás elsődleges segédeszköze, és mint ilyen, a könyvek sorsa, minősége predestinálja a felnövekvő uniós nemzedék tudás- és gondolatvilágát.

A könyvek kultúra-továbbélhető szerepét felismerve az Unió a kulturális programokon belül megkülönböztetett helyen foglalkozott a műfordítással és a könyvek, az olvasás népszerűsítésével.

Az Európai Bizottság 1994 júniusában előterjesztést adott be a Miniszteri Tanácsshoz és a Parlamentnek egy átfogó kulturális program, az Ariane létrehozásáról. A program az irodalmi művek fordítását, a könyv- és olvasáskultúra előmozdítá-

sát célozza meg. A tervezett költségvetés az első öt éves periódusra 34 millió ECU-t irányozott elő.

Az Ariane-program célja volt, hogy

- ösztönözze az EU tagállamai közötti együttműködést a könyv- és olvasáskultúra területén;
- támogassa és kiegészítse a tagállamok e területen végzett tevékenységét, hozzájárulván kultúrájuk kibontakoztatásához a nemzeti és regionális különbségek tiszteletben tartásával;
- bővítse az európai népek történelméről és irodalmi alkotásairól szóló ismereteket, valamint elősegítse az európai polgárok ezen ismeretekhez való hozzáférést a következő eszközökkel:
 - irodalmi, színpadi és referenciaművek fordításának támogatása;
 - a könyv- és olvasáskultúra terén létrejövő együttműködések támogatása;
 - az e területen dolgozók szakmai tudásának fejlesztése.

1997-ben az Ariane már mint ratifikált program került meghirdetésre. A programot kétéves ciklusra, az 1997-es és 1998-as évre írták ki, azzal a megjegyzéssel, hogy a program ebben a formában utoljára 1998-ban indul. E két évre a teljes költségvetés 7 millió ECU volt. A programban társult országok két EU-tagállammal együttműködésben vehettek részt. E programhoz tartozott az Aristeion-díj, azaz az európai műfordítási díj is.

6. A Kultúra 2000 keretprogram

Az eddigi közösségi programokat felváltani ívatott keretprogramot a kultúra értelmezésének bővítése és szektorokat átfogó jellege jegyében dolgozták ki.

Az Európai Tanács 1997. szeptember 22-ei döntésében kérte fel a Bizottságot a kulturális tevékenység „iránymutató, átfogó és átlátható, új szemléletének kidolgozására, amely tartalmazza a kulturális együttműködés egy egységes finanszírozási és tervezési programjának létrehozását”. A Bizottság – széles körű tanácskozások után, és az EU előtt álló kihívások (bővülés, foglalkoztatás, társadalmi kohézió, multikulturalizmus, valamint a globalizáció és az információk társadalom hatásai) fényében, immár az UNESCO és az ET évek óta hangoztatott elveihez felzárkózva – hitet tett a kultúra tágabb, azaz nem csupán művészeti értelmezése mellett. Egyetértés született a kultúra szerepét illetően néhány olyan pontban, amelyek meghatározóak a kultúra megközelítése szempontjából.

Ezek között elismerik, hogy a kultúra alapvető érték Európa számára, ezért szükséges az európai kultúrák megismertetése az integráció érdekében, illetve hogy a kultúra egyre inkább húzóerő a társadalomban, dinamizmus és szociális fejlődés forrása, ezért az alkotás mint a kulturális tevékenység alapja prioritássá kell váljék. Megállapítják, hogy a kulturális javak és szolgáltatások különlegességük miatt nem kezelhetők azonos módon a piaci mechanizmus más tényezőivel, a sokszínűség tiszteletét és a kreativitás ösztönzését tükröző szabályozást igényelnek. A tagállamok továbbá kinyilvánítják, hogy a kultúrának jelentős szerepe van a Közösség és külső partnerei, illetve a bevándorlókkal fenntartott kapcsolatában, valamint, hogy az európai polgároknak rendelkezniük kell a kultúrához való hozzáférés és a kreativitás kifejezésének jogával, ezért a kulturális jogok elismerése fontos cél. Ezekon felül megfogalmazódott az igény, hogy az új keretprogram törekedjen a tevékenységek koncentráálására, időálló nemzetközi kapcsolatok kiépítésére és az adminisztráció egyszerűsítésére, ezáltal a kultúra területén tett lépések hatékonyságának növelésére. Mindezek alapján az EU kultúrát illető új szemléletmódja két fő tengely köré szerveződik:

- a Közösség kulturális együttműködést elősegítő tevékenységének racionalizálása és egyszerűsítése a Kultúra 2000 program bevezetésével;
- a kultúra határozott integrációja a közösségi tevékenységekbe és politikákba.

A kulturális együttműködések új generációjának gerincét képező keretprogram tovább erősíti az EU eddig is jelentős tevékenységét a sokszínűség megőrzése és az interkulturális párbeszéd terén, nem titkoltnan elsősorban saját célja, azaz a nemzetek minden korábbinál szorosabb uniójának megteremtése érdekében. Mindez azonban



tagadhatatlanul hozzájárul az EU-tól független, általános fejlődéshez, tehát mindenkinek hasznos. A nem tagállamok részvételére adott lehetőség fokozott nyitottságot, és a kultúra államközi kapcsolatokban betöltött szerepének növelését jelzi. A korábbi programok közvetítette célokhoz képest nagyobb hangsúly helyeződik az általános kreativitás és részvétel ösztönzésére, illetve a kulturális örökség fogalmába a nem kézzelfogható örökség is beletartozik, ami összhangban van az UNESCO Stockholmi Akciótervével. Szintén az UNESCO és az ET ajánlásai melletti erősödő elkötelezettséget tükrözi, hogy a kultúra fontosságának elvi nyilváníttása (Maastrichti Szerződés) és a vitatható gyakorlati eredmények után az EU több erőforrást kíván a kultúra fejlesztésére fordítani, és konkrét lépéseket dolgozott ki annak figyelembevételére az egyéb közösségi politikákban és cselekvésekben.

A keretprogram három elődprogramjához (Ariane, Raphaël, Kaleidoscope) képest növekedett a kultúra támogatására szánt összeg, a tervezett 167 millió eurót kevesebb számú és színvonalasabb, több kulturális területet érintő projektek között kívánták elosztani. Ennek megfelelően a program támogatja a strukturált, többéves együttműködésre épülő, innovatív nemzetközi projekteket, amelyekben a partnerországok száma eléri az ötöt; a nagyléptékű, átfogó jellegű rendezvényeket (mint például az Európa Kulturális Fővárosa rendezvénysorozat, az EU kulturális fesztiválja, az EU Kulturális Fórumai), vagy a jelentős kulturális örökségi helyszínekhez kapcsolódó nagyszabású rendezvényeket; illetve az innovatív, kísérleti jellegű projekteket a Közösségen belül vagy kívül, amelyek többek között a kulturális kifejezés új formáit, a hátrányos helyzetű rétegek részvételét, illetve az európai kultúra harmadik országokban való megismertetését szolgálják. A program ösztönzi a kultúra területén illetékes nemzetközi intézményekkel való együttműködést.

A Kultúra 2000 eleget tesz a sokszínűség tisztelete és a szubszidiaritás elvének, amennyiben olyan szerepet szán az EU-nak, amelyet más nem tud

betölteni. Az államok kulturális önrendelkezése ezáltal továbbra is megmarad, ami biztosítja, hogy nem érzik veszélyben identitásukat és kultúrájukat, így önkéntes részvételükkel járulnak hozzá az EU által képviselt cél, a nemzeti identitásokhoz társul, azokat nem helyettesítő európai identitás kialakításához, amely végső soron saját érdekük is. Az EU ügyel ennek a kényes egyensúlynak a fenntartására, amely feltétlenül szükséges az integráció erősítése szempontjából. A Kultúra 2000 keretprogram (2000–2006) az Európai Unió egyetlen kimondottan kultúrát támogató kezdeményezése. Célja egy közös európai kulturális térség kialakítása, amely elősegíti az európai népek egymás iránti toleranciáját, kölcsönös megismerését. A Bizottság évente pályázatot ír ki, amelyben meghatározza az elkövetkezendő esztendő konkrét prioritásait, támogatandó területeit. A kiírás a tárgyévet megelőző nyáron jelenik meg, októberi beadási határidővel.

A programban a 25 EU-tagállam és a három EFTA-ország (Izland, Liechtenstein, Norvégia) mellett részt vehet a két társult ország (Bulgária és Románia), illetve tárgyalások folynak Törökország bevonásáról is.

Az Európai Unió a határokon átnyúló, közös vonásokra összpontosító, a cserén és együttműködésen alapuló kezdeményezéseket részesíti előnyben, amelyek

- elősegítik az európai népek kultúrájának és történelmének kölcsönös megismerését, a közös kulturális gyökerek feltárását és a kulturális párbeszéd kialakulását;
- előmozdítják az alkotókészség, a kultúra eredményeinek és jelentősebb irányzatainak nemzetközi terjesztését;
- elősegítik a kulturális sokszínűség erősítését, a kulturális kifejezés új formáinak fejlesztését;
- hozzájárulnak a kultúra szociális-gazdasági fejlődéséhez;
- kiemelik az európai kulturális örökség fontosságát;
- ösztönzik az európai kultúra megjelenítését más országokban, a párbeszéd kialakítását a világ más területeinek országaival.

A keretprogram - három elődprogramjának területeit átörökítve - négy kulturális szektor kezdeményezéseinek nyújt pályázható támogatást: előadóművészetek, vizuális művészetek, kulturális örökség, illetve könyvek, olvasás, műfordítás. 2002 és 2004 között minden évben volt egy úgynevezett kiemelt terület (2002: vizuális művészetek, 2003: előadóművészetek, 2004: kulturális örökség), melynek pályázatait nagyobb számban támogatták. 2005-től nincs ilyen kiemelés, minden területről a legértékesebb ötleteket igyekeznek támogatni.

Bár a 167 millió euró összköltségvetésű keretprogramot eredetileg 2004-ben le kívánták zárni, az Európai Unió Tanácsa 2003. első félévében, a görög elnökség alatt a keretprogramot további két évvel, 2006-ig meghosszabbította. A döntés eredményeként a rendelkezésre álló összeget 69,5 millió euróval megnövelték.

A benyújtandó projektekkel szemben támasztott leglényegesebb elvárás, hogy ne egy nemzethez kapcsolódóak legyenek, hanem a támogatandó tevékenységek európai dimenzióval rendelkezzenek. Ennek gyakorlati megvalósítása területektől függően legalább 3-5 ország társszervezőinek kötelező bevonásával lehetséges. A társult országok (Bulgária, Románia) pályázóitól elvárt, hogy társszervezőik közül legalább egy az Európai Unió tagállamai közül kerüljön ki.

Pályázni rövid (egy éven belül megvalósuló) és hosszú távú (két-, hároméves) nemzetközi kulturális együttműködések támogatására lehet. Magánszemélyek kivételével a kulturális élet bármely szereplője pályázhat, kivéve az audiovizuális területet (ennek saját programja a MEDIA Plusz) és az iskolai rendszerű oktatást (ez a Sociates-keretprogramhoz tartozik).

Az egyes kiválasztott projektek pénzügyi támogatása területektől függően többnyire évi 50 000 és 300 000 euró között van, valamint nem haladhatja meg az egyes projektek összköltségvetésének 50-60%-át. A fennmaradó részt a pályázónak magának kell előteremtenie.



2003-tól a kiírás magyar nyertesei a Nemzeti Kulturális Alapprogramtól a szükséges önrész egy részének fedezésére támogatást igényelhetnek. Ennek részletei, feltételei a magyar nyelvű pályázati ismertetőben, illetve az NKA honlapján olvashatók (www.nka.hu).

A statisztikákat tekintve elmondható, hogy a Kultúra 2000 pályázat beadók jó eséllyel indulnak. Évente egész Európából mindössze 6-700 pályázatot adnak be a kulturális szereplők, amelyből rendszerint 200-220 sikeres. Magyar szervezetek 2001 óta vehetnek részt a programban teljes jogú tagként. Hozzávetőleges számítások szerint az azóta eltelt időben a támogatott pályázatok kb. 10%-a magyar vonatkozású. A vizuális művészetek területén 24 támogatott pályázatban, az előadóművészeti projektek közül 22-ben, a kulturális örökséggel foglalkozó nyertes pályázatokban 32-ben volt magyar részvétel. A könyvek, az olvasáskultúra népszerűsítése, műfordítás kategóriában 17 pályázatban vettek részt magyarok, és további 6 keretében magyar műveket fordítottak idegen nyelvekre. (Az adatok a 2001 és 2004 közötti időszakra vonatkoznak.)

7. Az Európai Unió egyéb kezdeményezései

A kulturális támogatások mellett az Európai Unió számos olyan szimbolikus kezdeményezést valósít meg, amelyek túlmutatnak az egyéni kezdeményezéseken. A következőkben a legfontosabbakat tekintjük át.

7.1. Az Európai Unió Ifjúsági Zenekara

Az Európai Unió Ifjúsági Zenekara (European Union Youth Orchestra - EUYO) magánkezdeményezésre, Lionel és Joy Bryer ötlete alapján jött létre. Létrehozásának fő célja az volt, hogy a zenén keresztül bizonyítsák az európai ifjúság együttműködését és egységét. Az Európai Parlament felkarolta az elképzelést, az Európai Bizottság 1976. április 22-én hivatalosan megerősítette a zenekar támogatását. Az 1978-as bemutatkozó turnét Claudio Abbado alapító zenei igazgató vezette, azóta a zenekarral olyan világhírű vendégkarmesterek dolgoztak, mint Vladimir Ashkenazy, Daniel Barenboim, Leonard Bernstein, James Conlon, Carlo Maria Giulini, Bernard Haitink KBE, Herbert von Karajan, Zubin Mehta, Msztyiszlav Rosztropovics, Gennadi Rozhdstvensky, Kurt Sanderling és Sir Georg Solti. A zenekart alkotó 140, 14 és 24 év közötti muzsikust minden évben az EU-tagállamok több mint 4000 jelentkezőjéből választják ki. A zenekar azóta évről évre mind a Közösségtől, mind az egyes tagállamoktól pénzügyi támogatásban részesül. A fiatalok, akiket évente próbameghallgatás alapján választanak ki, különböző kurzusokon készülnek fel az együttes egyéves turnéjára. Az együttes nemcsak zenei értelemben könyvelhet el sikereket, hanem túllépve az egyes nemzetek zenei tradícióin, az európai kultúra követeként látogatja meg a különböző országokat. Emellett a fiatal zenészeknek az együttes a karrierlehetőség mellett elsórángú továbbfejlődést is jelent.

7.2. Az Európai Unió Barokk Zenekara

Az Európai Unió Barokk Zenekarát (European Union Baroque Orchestra - EUBO) 1985-ben, az Európai Zene Évében hozták létre. Megalapításával Bach, Händel és Scarlatti barokk mesterek születése 300. évfordulójának állítottak emléket. A zenekar elsősorban azzal a céllal jött létre, hogy ifjú európai zenészek számára felsőfokú zenei tanulmányaik sikeres befejezése után speciális barokk zenekari gyakorlatot adjon, s ezáltal egyfajta hidat képezzen a zenei tanulmányok vége és a professzionális karrier megkezdése között. Az alpdilemma a következő: egy elismert és magas színvonalú zenekar tagjává válni a tehetség és a hangszeres tudás mellett elsősorban a megszerzett tapasztalatokon múlik, ugyanakkor a szükséges tapasztalatok megszerzése leginkább elismert és magas színvonalú zenekarokban lehetséges, s így a kör bezárul. Az EUBO viszont éppen ezt a zárt rendszert hivatott nyitottabbá





tenni, s az elmúlt két évtized során ennek a szerepének kiválóan meg is felelt.

A jelentkezők alapján az EUBO minden évben 100 fiatal és tehetséges barokk zenészt hív meg szerte Európából, s a háromnapos válogatási kurzusok során közülük választják ki a legmegfelelőbbeket. 2004-ben összesen 21 zenész nyert felvételt, akik 13 EU-országot képviseltek, s átlagéletkoruk 24 év volt. A kiválasztott résztvevők hat hónapot töltenek együtt, s az állandó gyakorlatok

és próbák, valamint az Európa számos országát felölelő előadások és turnék során fejleszthetik zenei készségeiket. A munka a barokk zene olyan elismert szakértőinek irányításával folyik, mint Lars Ulrik Mortensen, Andrew Manze, Jaap ter Linden, Rachel Podger és Fabio Biondi. A Zenekart az Európai Parlament 1989-től anyagilag is támogatja.

7.3. Európa Kulturális Fővárosa

Az Európa Kulturális Fővárosa kezdeményezés Melina Mercouri görög kultuszminisztertől ered, aki 1983-ban, a kulturális miniszterek athéni találkozásán kifejtette, hogy a művészetek és a kultúra támogatása nem kevésbé fontos, mint a gazdaság fellendítését célzó intézkedések, s a kulturális szektor sokkal nagyobb figyelmet érdemel a Közösség részéről. Beszélt arról, hogy a népek közeledésének feltétele egymás kultúrájának megismerése, s felvetette, hogy jelöljenek ki minden évben egy európai várost Európa Kulturális Városává. A kezdeményezés alapgondolata, hogy Európa népei közelebb kerülhetnek egymáshoz, ha fejlesztik egy adott ország, térség, nagyváros és a Közösség polgárai kapcsolatát a kultúra területén. Azaz a népek közelkerülésének módja lehet, ha megismerik egymás kultúráját; és erre alkalmas jelölhet, ha egy régió a figyelem középpontjába kerül. A terv alapján évente egy nagyvárost különböző kulturális események házigazdájává választanak, ezáltal más tagországok lakossága számára bepillantást engednek kultúrájukba.

A kezdeményezés nyomán minden évben egy város, s azon keresztül egy ország és annak kultúrája válik ismertté a többi európai ország és lakosai számára, hozzájárulva így a kulturális sokszínűség fenntartásához, s a közös kulturális örökség megőrzéséhez. A hazájában sikeres színésznőként ünnepelt Melina Mercouri szavai meghallgatásra találtak, s a Tanács 1985 nyarán elfogadta a programtervezetet: az első Európai Kulturális Város még ugyanabban az évben Athén lett. Az elnevezést 1999-ben Európa Kulturális Fővárosára változtatták, a cím elnyerésére

azonban nem csak fővárosok pályázhatnak. A városok kiválasztása 2000-ig alapvetően kormányközi megegyezéseken alapult, ettől az évtől kezdve azonban a rendszer több szempontból is megváltozott. Egyfelől sokkal inkább közösségi szintre helyezték a kezdeményezéssel kapcsolatos döntéshozatalt, a jelenlegi gyakorlatban a tagállamoknak lehetőségük van annak eldöntésére, hogy csak egy várossal pályáznak a címre, vagy több várost is megjelölnek. Fontos mérföldkő a program történetében a 2005-ös év is, ekkortól ugyanis egy rotációs rendszer lép életbe a kiválasztásnál, s ettől az évtől – a 2004-es bővítésre reagálva – a már kiválasztott tagállamok mellett az újonnan csatlakozók is pályázhatnak a cím elnyerésére. Így 2009-től – a régi és az új tagállamok ún. tandemrendszerében – két kulturális fővárosa lesz az Európai Uniónak.

A kiválasztás során a tagállamok megküldik a címre alkalmasnak ítélt városok pályázatait az Unió intézményeinek (a Parlamentnek, a Tanácsnak, a Bizottságnak, a Régiók Bizottságának). A Bizottság feladata, hogy felállítsa azt a hét főből álló nemzetközi döntőfórumot, amely a kiválasztást végzi, s amelynek tagjait az imént említett uniós intézmények delegálják a művészeti és kulturális élet jeles képviselői közül. A döntések meghozatala inntentől kezdve a közösségi szintű döntési mechanizmus általános forgatókönyve szerint zajlik: a Bizottság, a Parlament véleményezése után, megküldi javaslatát a kulturális minisztereket tömörítő tanácsnak, amely az elbírálásnál a következő szempontokat veszi figyelembe:

- mindenekelőtt értékeli azt a kulturális projektet, amellyel az adott város pályázik – ennek meg kell

- felelnie a Kultúra 2000 program célkitűzéseinek;
- nem csupán fővárosok jelölhetők, sőt előnyt élveznek azok a vidéki városok, amelyeknek regionális kulturális-szellemi központi szerepe a cím elnyerése nyomán erősödik;

- a pályázók esetében figyelembe veszik, hogy a cím elnyerése egybeesik-e valamilyen nevezetes évfordulóval, akár az adott város, akár az ország vonatkozásában;

- egyazon térségből nem választanak várost egymást követő években.

A „kulturális fővárosok” fejlődésének nyomon követése a programsorozat lezárulását követően is folytatódik, hiszen a Bizottság éves beszámolókat készít, amelyben a város eseményeiről és eredményeiről tudósítja az uniós intézményeket. Európa Kulturális Fővárosa 2004-ben Genova (Olaszország) és Lille (Franciaország) volt, 2005-ben Cork (Írország), 2006-ban Patras (Görögország), 2007-ben Luxembourg (Luxemburg) és Nagyszeben (Románia), 2008-ban pedig Liverpool (Egyesült Királyság) és Stavanger (Norvégia) lesz.

7.4. Az Európai Kulturális Hónap

1990. május 18-án a Miniszteri Tanács létrehozta az Európai Kulturális Hónap elnevezésű programot. A rendezvény alap gondolata, hogy bővítsék a nem tagországok felé az Európa Kulturális Fővárosa programot. Így az események elgondolása és céljai is azonosak, ám a kulturális hónap kezdeményezés nyitottabb Közép- és Kelet-Európa országai számára. A „hónap” időtartamot rugalmasan lehet kezelni, kevéssel meg is haladhatja a naptári periódust. 1992-től a Miniszteri Tanács döntése értelmében mindkét programban részt vehetnek EU-n kívüli európai országok, amelyek bizonyos feltételeknek megfelelnek: tiszteletben tartják az emberi jogokat, a többpártrendszer elvei érvényesülnek és demokratikus a politikai berendezkedésük. Az országokat a miniszterek választják ki. 1994-ben Budapest rendezhette a Kulturális Hónapot.





7.5. Kezdeményezések az építészet területén

A Tanács, a Parlament kezdeményezésére, rendszeres, több éven át tartó támogatást adott Európa kiemelkedő jelentőségű történelmi és építészeti emlékeinek. Így segítséget nyújtottak az athéni Akropolisz, Mount Athos monostora, Lisszabon Chiado történelmi negyede, a coimbrai Szentháromság Kollégium és a spanyol Compostella körül elhelyezkedő kolostorok számára.

Volt rá példa, hogy támogatást nyújtottak szűkeghelyzet esetén. Szimbolikus jelentőségű segítséget adnak különleges alkalmakkor épületek katasztrófa esetén bekövetkező károsodásának helyreállítására. Restaurálási támogatást kapott a firenzei Uffizi Palota, a barcelonai Liceo színház, a rennes-i Parlament de Bretagne, valamint a velencei Fenice színház.

Az építészeti támogatások eredményeiről a Bizottság rendszeresen kiállításokat rendez. Alkalmom ez a tagországok nagyközönségének informálására, a polgárokkal való kapcsolatok ápolására. A kiállítások alkalmával az Európában megvalósult projektek széles panorámáját tárják az érdeklődők elé, a kiállításokhoz videóbemutatók, kiadványok, szervezeti konferenciák, szemináriumok társulnak; mind-mind a kulturális örökség témakörében, ezáltal elősegítve a nagyközönség és a

szakterületen dolgozó szakemberek kapcsolatát. Ezen kiállítások Európa több országában, városában láthatók évente. Az egyéves program keretén belül támogatott projektek mellett bemutatják a folyamatos segítségével készülő műemlékeket is. A kiállításokhoz kapcsolódnak az Európai Örökség Napok (European Heritage Days) az Unió majd' minden tagországában, amelyek keretében a kulturális örökség és az ifjúság kapcsolására helyezik a hangsúlyt. Az Európai Örökség Napok kezdetben nem az EU, hanem az Európa Tanács kezdeményezése volt, mára közös kezdeményezéssé vált.

1987-ben az Európai Bizottság, az Európai Parlament, valamint a Mies van der Rohe alapítvány (Barcelona) megalapította a kortárs építészeti támogató Mies van der Rohe-díjat. Céljuk elősegíteni a gazdasági szektor, valamint a társadalom (nagyközönség; nemzeti, regionális, helyi kormányzat) és a kortárs építészeti kapcsolatának fejlesztését. Mottója: Európa városainak építészeti jelene a jövőbeli város múltja lesz. A díj egy meghatározott pénzüsszemből (50 000 euró) és egy szobrocskából áll. A szobor Mies van der Rohe pavilonját ábrázolja, amely az építészeti fejlődés zsenialitását testesíti meg. A díjazott épület európai mester(ek) műve lehet, amelyet az EU egyik tagországában két évnél nem régebben terveztek és építettek meg. Díjazási szempont a projekt eszmei és minőségi tartalma, amelynek karakterre figyelemre méltó a kortárs európai építészetben. A díj átadásakor egy hivatalos kiadványban is megjelentetik az utolsó fordulóba jutott alkotók műveit. A díjat 2005-ben Rem Koolhaas holland építész kapta a berlini holland nagykövetség épületének megtervezéséért.

7.6. Az Aristeion-díj

Az irodalom és a műfordítás jelentőségének hangsúlyozására a Közösség 1989-ben díjakat hozott létre az irodalmárok, műfordítók tevékenységének elismerésére. Az elismerés keretében évente két díjat adományoznak: az európai irodalmi díjat



(European Literature Prize) és az európai műfordítói díjat (European Translation Prize).

A két díjat 1989-ben az Európai Tanács alapította, hogy minden évben méltó elismeréssel díjazza a két terület egy-egy jeles alkotóját, s széles közönség ismerheti meg ezáltal az irodalom kiemelkedő személyiségeit. A díjazott valamelyik tagállam állampolgára kell legyen. Európai - nem tagállam - országok műfordítói szintén kaphatnak díjat,

ám jelölési joguk nincs. A díjakat bármely irodalmi műfajon belüli, a jelölés előtt legfeljebb három évvel nyomtatásban megjelent alkotásért lehet adni, ha annak művészi minőségét a szakmai zsűri elismeri.

A díjakat ünnepélyes keretek között minden évben az Európa Kulturális Fővárosa rendezvényeinek keretében adják át. A díjak értéke egyenként 20 000 euró.

8. A kulturális támogatások jövője - „Kultúra 2007”?

A Kultúra 2000 keretprogramot a Parlament hét évre, a 2000-tól 2006-ig terjedő időszakra fogadta el. Jelenleg, 2005 elején a program utolsó előtti évében járunk. Ez egyrészt azt jelenti, hogy már vizsgálhatók a keretprogram hatásai, illetve körvonalaiiban már látható a 2007-től életbe lépő új kulturális keretprogram. Már 2003 óta folynak az egyeztetések a következő keretprogram előkészítésére. Az elmúlt években több tanulmány, konferencia, két- és többoldalú egyeztetés témája volt: mi változott 2006 után.

A Parlament, felismerve a téma időszerűségét, felkérte a Kulturális Bizottság tagját, Giorgio Ruffolót, hogy készítsen jelentést a 151-es cikkben foglaltak gyakorlati megvalósulásáról. A kulturális élet várakozásainak megfelelően a riport meglehetősen kemény kritikát fogalmaz meg a Bizottságról, és súlyánál fogva mindenképpen releváns dokumentumnak tekinthető.

Minden kritika ellenére az összes fórum kiállt az Európai Unió kulturális támogatásának szükségessége mellett, viszont mindeközben bizonyos hiányosságokat is a felszínre hoztak, amelyeket az új programnak orvosolnia kell.

Megállapították, hogy a Kultúra 2000 program a rendelkezésére álló forrásokhoz képest túl sok cél egyidejű megvalósítására törekszik. Ez hatékonyságának rovására megy, mivel a támogatott projektek nagy száma és eltérő jellege szétaprózza az erőforrásokat. Emellett a Kultúra 2000 programban a kulturális ágak átjárhatatlanságát kötöttségként értékelték, mivel így nem lehet kellően figyelembe venni az ágazat változásait, ami egyes kulturális kifejezési formák kirekesztéséhez vezethet. A közösségi kulturális program bizonyos tevékenységeket figyelmen kívül hagyott. Így például nem támogatták a kutatást vagy az európai kulturális együttműködéssel foglalkozó elméleti munkákat.

Az egyeztetések eredményeként 2004. július 14-én a Bizottság – COM(2004) 469 végleges számon – előterjesztette javaslatát a 2007-től 2013-ig tartó „Kultúra 2007” program létrehozásáról.

A Bizottság elképzelése szerint a célkitűzések számát csökkenteni szeretnék, és három irányvonalat kívánnak előtérbe helyezni:

- a kulturális ágazatban dolgozók nemzetközi mobilitásának támogatását;
- a művek és a művészeti, illetve kulturális termékek nemzetközi áramlásának elősegítését, valamint
- a kultúrák közötti párbeszéd támogatását.

A hármas célkitűzés által a kulturális szereplőknek több lehetőséget kell biztosítani arra, hogy hálózatokat építsenek, projekteket valósítsanak meg, nagyobb mobilitásra tegyenek szert vagy elősegítsék a kulturális párbeszédet mind Európában, mind a világ más régióiban.

A kulturális ágazatban dolgozók nemzetközi mobilitásának elősegítése érdekében szeretnék elősegíteni a hálózatok kiépítését, a mind nagyobb koordinációt, valamint az ismeretek és az információk terjesztését. A szakembereknek ugyanis még mindig töredékes ismereteik vannak arról, hogy egy másik országban való rövid vagy hosszú távú tartózkodásra milyen szociális, szabályozási és adóügyi rendelkezések alkalmazandók. A közösségi kulturális tevékenység a mobilitás két fajtáját kívánja elősegíteni: a kulturális szolgáltatások nyújtását (pl. turnék), a letelepedést célzó mobilitást (1), valamint az önképzést, más kultúrák vagy művészeti gyakorlatok megismerését és a tapasztalatcserét (2).

A tárgyi vagy másféle műalkotások, a művészeti és kulturális termékek nemzeti határokon kívül történő bemutatása a szervezőkre többletköltségeket ró. Ilyenek: a szállítási költségek, a biztosítási díjak, az új piacok feltérképezésével járó

kiadások, a reklámozási többletköltségek, a külföldön talán kevésbé ismert művek vagy művészek megismertetésére vagy a fogadó piac megismerésére fordított idő (fogadó struktúrák, szabályozási és adminisztratív rendelkezések stb.). Márpedig a közös kulturális térség megvalósításán keresztül a belső piac kiteljesítése, az európai integráció erősítése az EU alapvető közösségi feladatának számít. Végül a kultúrák közötti párbeszéd – mint a kultúrák egymás iránti nyitottságára alapozott csere – elősegíti a kölcsönös gazdagodást, valamint a kölcsönös értékek és értelmezések közös felkutatását. Egyben meghatározó szerepet tölthet be a különböző kultúrákhoz tartozó új európai polgárok befogadásában is.

A Kultúra 2000 költségvetése a program 2000-tól 2006-ig terjedő időszakára 236,5 millió euró. Ez azt jelenti, hogy évente 31,5 millió eurónyi támogatás érhető el a kulturális szereplők számára, 1,5 millió eurót pedig a program adminisztratív kiadására fordítanak. Ha ehhez hozzávesszük az audiovizuális területnek a MEDIA-programon keresztül juttatott 70 millió eurót, a kultúrára elkülönített közösségi forrás évente 101,5 millió euró.

Százalékban kifejezve a kultúrára és audiovizuális szektorra fordított támogatás 2000-ben nem érte el a közösségi költségvetés egészének 0,1%-át! Ezek az adatok nem tartalmazzzák azokat a támogatásokat, amelyeket a strukturális alapokon vagy más EU-akciókon keresztül nyújtanak, és azoknak kihatásuk van a kulturális örökségre vagy a művészi alkotásra. Ilyen lehet például a turizmusra fordítandó forrásokból egy templom vagy várrom rekonstrukciója, hogy ezáltal fellenítsék a térség idegenforgalmát. Ilyen olvasatban az EU-költségvetés kultúrát érintő kiadásairól összesítések nem léteznek, de amint azt a Ruffolo-jelentés is megjegyzi: az Eurostaton belül szükséges létrehozni egy külön munkacsoportot a kulturális statisztikák pontosítása érdekében. (Megjegyzendő, hasonló statisztikák legtöbb esetben nemzeti szinten sem léteznek.)

Az egyelőre „munkanévén” csak Kultúra 2007-nek nevezett program az átfogóbb célokhoz több forrást is tartalmaz. Az új keretprogram hét évére közel 375 millió eurót különítenének el, ami 37%-os növekedést jelent az előző ciklus 236,5 millió eurójához képest.



9. Összegzés

Amikor arra a kérdésre szeretnénk választ kapni, hogy vajon milyen kulturális politikája lesz az Európai Uniónak, mindenképpen a korábban tárgyalt eredményekre alapozva kell megvizsgálunk, hogy intézményi összefüggésekben mi az Amszterdami Szerződés 151-es cikke végrehajtásának az eredménye.

Annak ellenére, hogy a Közösség komplexitását tekintve mekkora jelentőséget tulajdonít a kultúrának, a megvalósításra szánt összeg meglehetősen szerénynek mondható. Egyik oldalról a Parlament képviselői nem győzik hangsúlyozni az európai kulturális értékek jelentőségét, fontosságát az integráció elmélyítésében, ám ezzel egy időben, amikor a költségvetés megszavazására kerül sor, a szólamokról megfélelkezni látszanak.



A Kultúra 2000 keretprogram elfogadása amiatt szenvedett hosszú ideig késedelmet, hogy a Tanács nem tudott egységes álláspontra helyezkedni a költségvetést illetően. Végül, leküzdve egyes tagállamok ellenállását, kompromisszumra jutva a Parlamenttel, sikerült egyezséget kötni, ám az új keretprogram az előző három közösségi programhoz képest (Ariane, Kaleidoscope, Raphaël) nem jelent nagy előrelépést. Remélhetőleg a Kultúra 2007 esetében ilyen késedelemre nem kell számítanunk.

Mint láttuk, a 151-es cikk leglényegesebb eleme, hogy a Közösség elősegíti a tagállamok kulturális együttműködését. Közösségi szinten számos olyan kezdeményezés folyik – például a Kultúra 2000 program vagy az Európa Kulturális Fővárosa rendezvénysorozat –, amely eleget tesz a kívánalmaknak, ennek ellenére mégsem állíthatjuk, hogy az együttműködést ne lehetne szorosabbá tenni. Erre válaszul a Ruffolo-jelentés az Európa Tanáccsal vagy az UNESCO-val való szorosabb együttműködést javasolja.

A második világháború után létrejött európai rendszer fő célja a több évszázada tartó „csatatér” felszámolása volt, amelyben a politikai döntés gazdasági álöltözetet kapott. Mára a tagok számának növekedésével és azáltal, hogy az integráció



egyre több területet ölel fel, a cél alapjaiban megváltozott. Természetesen a béke és a demokrácia védelme továbbra sem vált vitatottá, viszont a magasabb szintű integráció csak úgy képzelhető el, ha a gazdasági alapokról egyre inkább a társadalom szintjére kerül a hangsúly. E nélkül továbblépés nem lehetséges. A jövőben a gazdaság és a technológia lesz a kultúra kiszolgálója, hiszen az élet minősége és a gazdaság fejlődése egymástól nem elszakítható.

Ehhez szükséges viszont, hogy megváltozzon a tagállamok hozzáállása. Nem kellene félni attól, hogy „Brüsszel belekontárkodik” a szuverén kultúrpolitikákba, kétségbe vonja azok kulturális és nyelvi identitását. A közös kultúrpolitika nem jelenti az egyes országok kultúrájának megsemmisülését, másokénak felülkerekedését, hanem a különbözőségnek a közös cselekvésben kell ki-

fejeződni. Európa politikai és gazdasági értelemben egységre törekszik, míg a kultúra vonatkozásában differenciált. Ezek egymással ellentétes tendenciák, mégis (talán éppen ezért) kiegészítik egymást. Gondoljunk csak vissza az elmúlt századok alkotóművészeire – tevékenykedjenek az irodalom, a filozófia, a tudomány, a képző- vagy akár a zeneművészet területén –, életpályájuk során többnyire bejárták Európát, tevékenységük eredménye is mindenhová eljutott. Nem tudtak olyan távol kerülni hazájuktól, hogy ne őrizték volna meg nemzetük identitását.

A közös gyökerekből táplálkozva tudott a szellem magasan szárnyalni. Ahogy eddig sem volt szükséges egységes kultúrát teremteni, ezt a jövőben sem tervezi senki. Szükséges és elkerülhetetlen viszont a közös döntéshozás szintjén a kultúrát a gazdasági, pénzügyi kérdésekkel azonos szinten kezelni.



10. Időrendi táblázat

	Általános események	A kultúra az európai integrációs folyamatban	Magyarország részvétele a kulturális folyamatokban
1950	Robert Schuman francia külügy-miniszter javaslatot tesz a német és francia szén- és acélpár közös irányítására egy olyan szervezet keretében, amely más európai államok számára is nyitott.		
1951	Párizsi Szerződés. A Hatok (Belgium, Franciaország, Hollandia, Luxemburg, Németország és Olaszország) létrehozzák az Európai Szén- és Acélközösséget (ESZAK).		
1957	Rómában aláírják az Európai Közösséget (EK) létrehozó szerződést.		
1962	Közös mezőgazdasági politika: az első közösségi politika bevezetése.		
1968	Létrejön a vámunió.		
1973	Dánia, Írország és Nagy-Britannia csatlakozik a Közösséghez.	Koppenhágai Konferencia: az állam- és kormányfők a kultúrát az „európai identitás” alapvető elemeként ismerik el.	
1974	A tagországok állam- és kormányfőinek határozata, melyben döntenek az Európai Tanács létrehozásáról és megállapodnak a rendszeres találkozókról, azzal a céllal, hogy meghatározzák az európai politika irányvonalait.	Az Európai Parlament fokozódó jelentőséget tulajdonít a kulturális örökség javát célzó közösségi tevékenységnek. Állásfoglalás születik az európai kulturális örökség védelméről.	

	Általános események	A kultúra az európai integrációs folyamatban	Magyarország részvétele a kulturális folyamatokban
1975	<p>Az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) létrehozása.</p> <p>A Közösség és 46 afrikai, csendes-óceáni és karibi (ACP) ország aláírja a Loméi Konvenciót.</p>		
1977		Az Európai Bizottság bevezeti az első kulturális cselekvési tervet.	
1979	<p>Az Európai Monetáris Rendszer létrehozása, melynek elemeként bevezették az Európai Elszámolási Egységet (ECU).</p> <p>Első közvetlen képviselőválasztás az Európai Parlamentbe.</p>		
1981	Görögország csatlakozik az Európai Közösséghez.	Gaston Thorn az Európai Bizottság elnöke, feladatkörében első ízben szerepel a „kulturális szektor” elnevezés is.	
1982		A kulturális miniszterek első tanácskozása.	
1985		<p>Az Európa Kulturális Fővárosa elnevezésű kezdeményezés elindítása.</p> <p>A kulturális együttműködést a Loméi Konvenció részévé teszik.</p>	
1986	<p>Spanyolország és Portugália csatlakozik a Közösséghez.</p> <p>Az Egységes Európai Okmány (EEO) aláírása.</p> <p>Az egységes belső piac bevezetése 1993. január 1-jétől.</p>		
1989		A luxemburgi Jean Dondelinger az Európai Bizottság első audiovizuális és kulturális ügyekért felelős főbiztosa.	

	Általános események	A kultúra az európai integrációs folyamatban	Magyarország részvétele a kulturális folyamatokban
1990		Az Európai Kulturális Hónap elnevezésű kezdeményezés életre hívása.	
1991	Az Európai Gazdasági Térség (EGT) létrehozása. Az Európai Közösség tizenkét tagállamának megállapodása az Európai Szabadkereskedelmi Társulás (EFTA) hét tagállamával: Ausztria, Finnország, Izland, Liechtenstein, Norvégia, Svájc és Svédország.	Az első MEDIA-program (1991-1995) elindítása az európai audiovizuális szektor támogatása céljából.	
1992	Életbe lép az Európai Uniót létrehozó Maastrichti Szerződés: - a belső piac, valamint az Európai Gazdasági és Monetáris Unió bevezetése, - az Európai Parlament hatásköreinek bővítése, - az uniós állampolgárság megteremtése, - az együttműködés kiépítése: - a közös kül- és biztonságpolitika (CFSP), - valamint az igazság- és belügy területén.	A Maastrichti Szerződés 3. cikke szerint a közösségi tevékenységek célkitűzéseinek első alkalommal képezi részét, hogy „elő kell segítsék a magas szintű általános és szakmai képzést, valamint a tagállamok kulturális életének kibontakozását”. A Szerződés IX. cím 128. cikkét külön a kultúrának szentelik.	
1994			Magyarország számára megnyílik a MEDIA-program.
1995	Ausztria, Finnország és Svédország csatlakozik az Európai Unióhoz: az Európai Unió immár tizenöt tagállamot számlál.	Barcelona (Euro-Mediterrán) Konferencia: az Európa és a Mediterrán-térség közötti együttműködés kezdete.	
1996		A Bizottság első jelentése a kulturális szempontok szem előtt tartásáról a közösségi tevékenységek terén. A kulturális közösségi programok első felmérése.	Magyarország számára nem hosszabbítják meg a MEDIA-programban való részvételt 2004-ig.

**Általános
események**

**A kultúra az európai
integrációs folyamatban**

**Magyarország
részvétele
a kulturális
folyamatokban**

		<p>A Kaleidoscope-program elindítása (a program időtartama: 1996-1999): európai jelentőséget hordozó kulturális és művészeti tevékenységek támogatása.</p> <p>A MEDIA II. program elindítása (a program időtartama: 1996-2000): második program az európai audiovizuális alkotások fejlesztésének és terjesztésének támogatására.</p>	
1997	<p>Aláírják az Amszterdami Szerződést, négy központi célkitűzéssel:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a foglalkoztatáspolitikát és az alapvető jogokat az Unió tevékenységének középpontjába állítani; - felszámolni a személyek szabad mozgásának útjában álló utolsó akadályokat és a növelni a biztonsgot; - nagyobb jelentőséget biztosítani Európa számára a világgazdaságban; - javítani az EU intézményeinek hatékonyságát a bővítésre való tekintettel. 	<p>Az Amszterdami Szerződés XII. címe (151. cikk, korábbi 128. cikk) megbízza a Közösséget, hogy ösztönözze a tagállamok közötti kulturális együttműködést.</p> <p>Az Ariane-program elindítása (a program időtartama: 1997-1999): fordítások támogatását, a könyv- és olvasáskultúra előmozdítását célzó program.</p> <p>A Raphaël-program elindítása (a program időtartama: 1997-1999): a kulturális örökség védelmét szolgáló közösségi cselekvési program.</p>	
1998	<p>Megkezdődnek a csatlakozási tárgyalások Közép- és Kelet-Európa országaival.</p>	<p>Az Európai Unió első Kulturális Fóruma. A kulturális szereplők megvitatják a Közösség új kulturális keretprogramjának tervezetét.</p>	<p>Magyarország számára megnyílik a Kaleidoscope-, Raphaël- és Ariane-program.</p>
1999	<p>A közös valuta, az euró - számlapénzként való - hivatalos bevezetése az EU tizenegy államában.</p>	<p>CONNECT Akció: olyan projektek támogatása, melyek összekapcsolják a kultúrát más területekkel (általános és szakmai képzés, kutatás és új technológiák); az Európai Parlament kezdeményezése.</p> <p>Beindul a Kultúra 2000 keretprogram kísérleti fázisa: 55 kulturális projekt pénzügyi támogatása az új kulturális támogatási forma kipróbálása céljából.</p>	

	Általános események	A kultúra az európai integrációs folyamatban	Magyarország részvétele a kulturális folyamatokban
2000	<p>Aláírják a Nizzai Szerződést, központi témái:</p> <ul style="list-style-type: none"> - intézményi reform; - Alapvető Jogok Chartája; - a Szociális Agenda jóváhagyása. 	<p>A Kultúra 2000 keretprogram elindítása (a program időtartama: 2000-2004): az első kulturát támogató keretprogram.</p> <p>A MEDIA Plus keretprogram elindítása (a program időtartama: 2000-2005): az audiovizuális alkotások fejlesztésének, terjesztésének és promóciójának támogatása.</p>	<p>Megkezdni működését a KultúrPont Iroda az európai uniós kulturális pályázatokban való részvétel előkészítése érdekében.</p>
2001		<p>A Nyelvek Európai Éve: Az Európa Tanács és az Európai Unió kezdeményezése az európai nyelvi sokszínűség megőrzésére és a nyelvtanulás támogatására.</p> <p>Ruffolo-jelentés: az Európai Parlament Kulturális-, ifjúsági-, oktatási-, média- és sportbizottságának jelentése az Európai Unióban folyó kulturális együttműködésről.</p> <p>Az Európai Unió második Kulturális Fóruma: „Kulturális együttműködés Európában” címmel.</p>	<p>Magyarország pályázói teljes joggal részt vehetnek a Kultúra 2000 pályázatokban, magyar szakértők meghívást kapnak a zsűribe, hazánk képviselteti magát a program irányító testületében.</p>
2002	<p>Az euró törvényes fizetőszökként való bevezetése Ausztriában, Belgiumban, Finnországban, Franciaországban, Görögországban, Hollandiában, Írországon, Luxemburgban, Németországban, Olaszországban, Portugáliában és Spanyolországban.</p>	<p>A Tanács határoz a Kultúra 2000 első kulturális keretprogramjának 2006-ig történő meghosszabbításáról.</p>	<p>„Bigger... Better... Beautiful?” címen európai jelentőségű konferencia Budapesten a bővítés kulturális hatásairól.</p>
2003			<p>Első ízben jelentkezhetnek magyar fiatalok az Európai Unió Ifjúsági Zenekarába.</p>
2004. január			<p>Magyarország pályázói teljes joggal részt vehetnek a MEDIA Plus pályázatokban.</p> <p>Megkezdni működését a magyar MEDIA Desk.</p>

	Általános események	A kultúra az európai integrációs folyamatban	Magyarország részvétele a kulturális folyamatokban
2004. március			A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumában önálló főosztály kezd foglalkozni az európai uniós és stratégiai ügyekkel.
2004. május 1.	10 közép- és kelet-európai ország csatlakozik az Unióhoz: Ciprus, Cseh Köztársaság, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Málta, Szlovákia, Szlovénia.		Magyarország pályázói részére minden uniós pályázat megnyílik.
2004. május		A Tanács döntése értelmében, meghatározzák, hogy a 10 új tagállam 2009 és 2019 között mely évben adhatja Európa Kulturális Fővárosát.	A Tanács döntése értelmében 2010-ben Németország mellett Magyarország egy városa viselheti az Európa Kulturális Fővárosa címet.
2004. június	Európa Parlamenti választások 25 ország részvételével.	Új Oktatási, kulturális bizottság: először magyar képviselőkkel.	
2004. szeptember			Az NKÖM miniszteri biztost bíz meg az Európa Kulturális Fővárosa 2010 projekt feladatainak koordinálásával.
2004. október			Az NKÖM kírja az Európa Kulturális Fővárosa pályázatot.
2004. november	Új Európai Bizottság, először magyar főbiztossal.	Kulturális területért Ján Figel' szlovák, audiovizuális területért Viviane Reding luxemburgi főbiztos felel.	
2004. december			11 város adja be pályázatát az Európa Kulturális Fővárosa 2010 címre.

II. Idézett irodalom

Axt, Heinz-Jürgen: Európa: a kultúrák harca? Európai Szemle. 2/1994.

European Community Support for Culture - 1998 Kaleidoscope programme - Information and Call for Applications. Official Journal of the European Communities. 19.8.1997.

Community Support for Culture - A study carried out for the Commission of the EC (DGX) by Bates & Wacker S. C. 1993. Brussels, Bates & Wacker

European Commission funding relevant to the Arts and Cultural Industries. EUCLID. 1997. October

Európai Bizottság; Javaslat az Európai Parlament és a Tanács Határozatára a Kultúra 2007 program létrehozásáról (2007-2013); Brüsszel, 2004.07.14. COM(2004) 469 végleges

European Community Action in favour of Culture - Cultural Forum of European Union, Brussels, 29-30 January 1998 Commission of the European Communities

European Community Action in Support of Culture, Proposal for Parliament & Council Decision; COM(95)110 final; 29.03.1995

European Parliament resolution on cultural cooperation in the European Union (2000/2323(INI))

First report on the consideration of cultural aspects in European Community action. Brussels. Commission of the European Communities. 17.04.1996. COM(96) 160 final.

General Report on the Activity of the EU, 1996-2004

Hargitai Gábor-Levendél Ádám: Kultúra, média, információcsere. Európai Tükör. 1997. február

Hobsbawm, E. J.: Mi értelme Európának? 2000. 1997. május, p. 11.

Mádl Ferenc: A kultúra jövője az európai integrációban. Jogtudományi Közlöny. 1995. február

McMahon, Joseph A.: Education and culture in European Community law. Athlone Press. London. 1995.

Proposal for Parliament & Council Decision; COM(95) 382 final

Text concerning culture at the European Community level – First edition. Council of the European Union. 1994.

Treaty on European Union. Luxembourg. Office for Official Publications. 1992.

Honlap-gyűjtemény

Alapszerződések szövege magyarul: <http://europa.eu.int/eur-lex/hu/index.html>

EU Bizottság Oktatási és Kulturális Főigazgatósága (DGEAC):
http://europa.eu.int/comm/dgs/education_culture/index_en.htm

Az EU kulturális portálja: <http://europa.eu.int/comm/culture/>

A KultúrPont Iroda honlapja: <http://www.kulturpont.hu>

Kultúra 2000 nyertes pályázatok:
http://europa.eu.int/comm/culture/eac/culture2000/project_annuel/projects1_en.html és
http://europa.eu.int/comm/culture/eac/culture2000/pluriannual/projects2_en.html

Partnerkereső adatbázisok: <http://agora.mcu.es/pcc/ingles/busqueda.asp>, <http://www.euclid.info/>

A Kultúra 2007 programról: http://europa.eu.int/comm/dgs/education_culture/newprog/index_en.html

Az EU Ifjúsági Zenekarának (EUYO) honlapja: <http://euyo.org.uk>
magyarul: <http://www.kulturpont.hu/euyo>

Az Európai Unió Barokk Zenekaráról: <http://www.eubo.org.uk/>
http://www.kulturpont.hu/barokk_zenekar.php

Az Európa Kulturális Fővárosa programról:
http://europa.eu.int/comm/culture/eac/other_actions/cap_europ/cap_eu_en.html
magyarul: http://kultura.hu/nkom/europa_kulturalis_fovaros/index.html

Európai Kulturális Hónap:
http://europa.eu.int/comm/culture/eac/other_actions/cap_europ/historic_en.html

European Forum for Arts and Heritage (EFAH): <http://www.efah.org>

European Cultural Foundation (ECF): <http://www.eurocult.org>

Europa Nostra: <http://www.europanostra.org/>

A Mies van der Rohe Alapítvány honlapja: <http://www.miesbcn.com/en/foundation.html>

Aristeion Díj: <http://www.kulturradet.se/index.php?pid=1136>

Összeállította: Tóth Nikoletta

A KULTÚRPONT IRODA
AZ EURÓPAI UNIÓ
„KULTÚRA 2000” KERETPROGRAMJÁNAK
HIVATALOS MAGYARORSZÁGI KOORDINÁTORA.
MŰKÖDÉSÉNEK FŐ TÁMOGATÓJA
AZ EURÓPAI UNIÓ BIZOTTSÁGA
ÉS A NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA.



NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

ISBN 963867661-2



9 799638 676619